

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИПУСКУ

УДК 343.121.4

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-13-157-161

Канюка Валерій,кандидат юридичних наук, доцент
кафедри безпеки та правоохоронної діяльності
Західноукраїнського національного університету
<https://orcid.org/0000-0002-1573-9137>**Олійничук Роман,**кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри безпеки та правоохоронної діяльності
Західноукраїнського національного університету
<https://orcid.org/0000-0003-4228-1384>**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕДСТАВНИЦТВА
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ**

Конституція України передбачає право людини на правову допомогу. Питання захисту прав людини в кримінальному провадженні є сьогодні актуальним, коли відбувається реформування і вдосконалення кримінального процесуального законодавства. Представництво є самостійним інститутом у кримінальному провадженні, воно характеризується певними видами залежно від критеріїв поділу. Класифікація представництва, насамперед, розкриває його сутність та зміст, можливість застосування у тій чи іншій ситуації.

Представництво в кримінальних провадженнях викликає суспільний інтерес науковців і практиків щодо створення механізму захисту прав та свобод, а також виконання обов'язків тих суб'єктів, що звертаються до представника за належним захистом. Адже отримання правничої допомоги в процесі кримінального провадження дає змогу кожному почуватися захищеним у спілкуванні з правоохоронними органами, представниками прокуратури та суду. Захисники також можуть застосовувати процесуальні права осіб, інтереси яких вони представляють, окрім випадків, коли вимагається особиста участь особи.

Слід відмітити, що в кримінальному провадженні можуть мати представників такі учасники: потерпілий, підозрюваний, обвинувачений, свідок, цивільний позивач, цивільний відповідач, а також юридичні особи. Тому вважаємо, що необхідно приділити увагу особливостям надання юридичної допомоги кожному із суб'єктів провадження відповідно до ситуації.

Мета статті – дослідження інституту надання правничої допомоги суб'єктам кримінального провадження через представництво їх прав та інтересів у кримінальному процесі.

Ключові слова: інститут представництва, кримінальне провадження, правнича допомога, захисник, адвокат.

Kanyuka V., Oliynychuk R. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE REPRESENTATIVE OFFICE IN CRIMINAL PROCEEDINGS: CONCEPTS AND TYPES

The Constitution of Ukraine provides for a person's right to legal assistance. The issue of protection of human rights in criminal proceedings is relevant today, when criminal procedural legislation is being reformed and improved. Representation is an independent institution in criminal proceedings, it is characterized by certain types depending on the criteria of division. The classification of representation, first of all, reveals its essence and content, the possibility of application in one or another situation.

Representation in criminal proceedings arouses the public interest of scientists and practitioners regarding the creation of a mechanism for the protection of rights and freedoms, as well as the fulfillment of the duties of those subjects who turn to the representative for proper protection. After all, receiving legal aid in the process of criminal proceedings allows everyone to feel protected in communication with law enforcement agencies, representatives of the prosecutor's office and the court.

The institution of representation occupies a fundamental place among the main problems of criminal procedural legislation and determines the peculiarities of the legal status of persons who can represent the rights and interests of subjects in criminal proceedings. Defenders can also exercise the procedural rights of the persons whose interests they represent, except in cases where the personal participation of the person is required.

It should be noted that the following participants may have representatives in criminal proceedings: victim, suspect, accused, witness, civil plaintiff, civil defendant, as well as legal entities. Therefore, we believe that it is necessary to pay attention to the peculiarities of providing legal assistance to each of the subjects of the proceedings in accordance with the situation.

The purpose of the article is to study the institution of providing legal aid to the subjects of criminal proceedings through the representation of their rights and interests in the criminal process.

Key words: institution of representation, criminal proceedings, legal aid, defender, lawyer.

Постановка проблеми. Інститут представництва займає фундаментальне місце серед основних

проблем кримінального процесуального законодавства і визначає особливості правового статусу осіб, що представляють права суб'єктів у кримінальному провадженні. Захисники можуть також користуватись процесуальними правами суб'єктів, інтереси яких вони представляють, окрім випадків, коли вимагається безпосередня участь особи.

У кримінальному провадженні представників можуть мати такі учасники: потерпілий, обвинувачений, підозрюваний, свідок, цивільний відповідач, цивільний позивач та юридичні особи. Вважаємо, що у даній статті необхідно дослідити особливості надання правничої допомоги кожному із суб'єктів кримінального провадження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковцями, які вивчали питання захисту в кримінальному провадженні, є такі вчені, як М.І. Гошовський, Ю.М. Грошевий, С.В. Давиденко, В.В. Заборовський, Л.Коваленко, О.П. Кучинська, В.Т. Нор, Т.І. Присяжнюк, О.В. Рибалка, С.В. Рокуль, М.В. Сенаторов, Н.Б. Федорчук, Л.І. Шаповалова та інші.

Водночас, залишаються малодослідженими питання представництва і захисту прав окремих суб'єктів у кримінальному провадженні. Тому вважаємо за необхідне з'ясувати особливості класифікації представництва та дослідити окремі його види.

Метою статті є дослідження інституту надання правничої допомоги суб'єктам кримінального провадження через представництво їх прав та інтересів у кримінальному процесі, правовий аналіз поняття, змісту та різновидів представництва у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ст. 59 Конституції України забезпечує кожній особі право на юридичну допомогу: «кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» [1].

З метою захисту від обвинувачення і надання правничої допомоги при розгляді справ у судах, інших державних органах, в Україні діє адвокатура. Представництво адвокатом інтересів підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого та інших суб'єктів в кримінальному провадженні є основним способом захисту їх прав.

Ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI зазначає, що адвокатом є «фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах і у порядку, що передбачені Законом. Адвокатська діяльність – це незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту» [2].

У п. 9 ч.1. ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», поняття «представництва» визначено як різновид адвокатської діяльності, яка полягає у забезпеченні прав та обов'язків клієнта у адміністративному, цивільному, господарському, конституційному судочинстві, перед фізичними й юридичними особами, у інших державних органах, а також прав та обов'язків потерпілого у справах про адміністративні правопорушення, прав та обов'язків потерпілого, цивільних відповідача та позивача у кримінальному провадженні. Окрім того, серед видів адвокатської діяльності, визначених ст. 19 Закону є: «захист прав, свобод та законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні...» [2], а також надання юридичної допомоги свідку в кримінальному провадженні тощо.

При цьому, необхідно відмітити, що йдеться про причини, що спонукають особу делегувати представникові свої повноваження. Це делегування, як зазначає Р.О. Ємельянов: «може бути обумовлене як недостатньою обізнаністю у законодавстві, внаслідок чого особа потребує юридичних консультацій (юридичної допомоги), так і, наприклад, зайнятістю справами, які для певної особи є важливішими, ніж участь у справі, отже, таке делегування можна розцінити як латентну форму ігнорування інтересів судочинства» [3].

Як зазначає С. С. Шишкін: «представництво – це правовий інститут, до якого входять сукупність норм права, що регулюють суспільні відносини між представником і довірцем, а також як процесуальну діяльність, мета і функція якої полягає у відстоюванні та забезпеченні прав і законних інтересів довірителя, наданні правової та/або іншої допомоги, сприяння у встановленні сприятливих для довірителя обставин, а також обґрунтуванні законності вимог на всіх стадіях кримінального судочинства» [4, с. 23].

Науковці виділяють наступні ознаки представництва:

1) «представництво як діяльність складається з дій та операцій, елементами яких виступають засоби, способи та методи, які мають зовнішню та внутрішню форми. Внутрішньою формою засобів, способів та методів діяльності представника у кримінальному провадженні виступають права та обов'язки передбачені КПК України. Зовнішньою формою діяльності представника у кримінальному провадженні будуть процесуальні акти (заяви, клопотання, пояснення тощо)» [5, с. 52];

2) мета діяльності представників - захист та охорона прав і законних інтересів осіб, що представляють;

3) діяльність представників сприяє настанню певних юридичних наслідків, що ґрунтуються на застосуванні правових методів, способів та засобів.

Отже, представництво – це: самостійний правовий інститут, сукупність процесуальних та матеріальних правовідносин, а також процесуальна діяльність, що здійснюється на основі зазначених відносин, однією особою від імені та в інтересах іншої. Для представництва в кримінальному провадженні характерні ознаки: 1) здійснення діяльності лише у рамках кримінального процесу; 2) особливий суб'єкт - учасник кримінального провадження; 3) вчинення дій представником відповідно до процесуального закону.

Ст. 20 КПК України закріплює право на захист як основний принцип та вказує на можливість представництва інтересів учасників кримінального провадження [6, с. 236]. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 20 КПК України «Підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені Кодексом» [7].

У КПК також визначено випадки, за яких держава, забезпечуючи права підозрюваного чи обвинуваченого, залучає професійного юриста як захисника в обов'язковому порядку.

Так, згідно зі ст. 52 КПК обов'язкова участь захисника щодо «осіб, які підозрюються чи обвинувачуються в учиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років; щодо особливо тяжких злочинів; осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру; осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права; осіб, що не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження; осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування; щодо реабілітації померлої особи; щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування чи спеціальне судове провадження та в разі укладення угоди між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості» [8].

Окрім того, кримінальне процесуальне законодавство містить норми, згідно яких здійснюється представництво неповнолітньої особи, а також особи, що визнана недієздатною чи обмежено дієздатною. Зокрема, якщо підозрюваним чи обвинуваченим є неповнолітня або недієздатна чи обмежено дієздатна особа, до участі у кримінальному провадженні залучається разом з ним його законний представник (ч. 1 ст. 44 КПК України). КПК України визначає, що законними представниками є батьки (усиновлювачі), а у разі їх відсутності, можуть бути опікуни або піклувальники особи або інші повнолітні члени сім'ї чи близькі родичі, представники органів опіки та піклування, установ й організацій, під опікою або піклуванням яких перебуває ця особа [9].

Слід відмітити, що класифікацію представництва у кримінальному провадженні науковці проводять за різними критеріями: «за суб'єктами процесу, формулюючи представництво обвинуваченого, підозрюваного, потерпілого, цивільного позивача чи відповідача, особи, яка заявила про злочин, особи, відносно якої ведеться провадження про застосування до неї примусових заходів медичного характеру; представництво особи, яка не досягла віку кримінальної відповідальності, але досягла 11-річного віку, відносно якої ведеться провадження про застосування до нього примусових заходів виховного характеру; представництво неповнолітнього свідка при його допиті; представництво колективу підприємства, установи, організації, якому особа передається на поруки» [10, с. 230].

Поняття «представника у кримінальному процесі» – це родове поняття для таких процесуальних категорій, як: законний представник потерпілого, представник потерпілого, законний представник підозрюваного чи обвинуваченого, представник цивільного позивача та відповідача, а також представник юридичної особи відносно якої здійснюється провадження. Отож, ці терміни хоч і містять поняття «представник», водночас за своєю суттю та значенням містять певні відмінності. Правовий аналіз КПК свідчить, що питання щодо учасників кримінального провадження, які уповноважені на здійснення представництва, має складну розгалужену структуру із нестійкими відмінностями в їх процесуальному статусі. Основною відмінністю є наділення учасників кримінального процесу відповідними права та обов'язками, реалізація яких надається виключно кожному із них.

На думку С. Абламського, учасників, що уповноважені на здійснення представництва в кримінальному провадженні, можна класифікувати на:

«1) особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником потерпілого, цивільний позивач та цивільний відповідач, юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт майна;

2) батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності - опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний у випадку наявності у них процесуальних прав та обов'язків;

3) керівник чи інша особа, уповноважена законом або установчими документами - у випадку, якщо цивільним позивачем, цивільним відповідачем є юридична особа або юридична особа, щодо якої здійснюється провадження, а також третя особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт майна;

4) працівник юридичної особи - у випадках, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо юридичної особи» [11].

Таким чином, проаналізувавши основні положення КПК України щодо участі осіб, що можуть

бути представниками в кримінальному провадженні, варто зазначити, що: фізичних осіб представляти можуть особи, що мають право бути захисниками (адвокати), та у випадку, коли в процесі бере участь неповнолітня, недієздатна чи обмежено дієздатна особа – її законний представник; представником ж юридичної особи є її керівник або інша особа, яка уповноважена законом, установчими документами чи працівник юридичної особи, що має довіреність.

Висновки. У загальному розумінні представником є учасник кримінального провадження, що вчиняє дії, які спрямовані на захист та забезпечення прав і інтересів особи, що він представляє. Тобто мова йде про дії, спрямовані на відстоювання законних інтересів особи при виконанні процесуальних дій та прийнятті процесуальних рішень.

Класифікація представництва дозволяє розкрити його сутність, визначити спільні й відмінні риси між різновидами представництва у кримінальному провадженні, систематизувати правові норми, що їх регулюють, а також сприяти з'ясуванню шляхів вдосконалення правого забезпечення функціонування цього інституту.

Як правило, представництво класифікують за наступними критеріями:

- 1) характером: обов'язкове чи добровільне;
- 2) процесуальним статусом суб'єкта: представництво підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, цивільного позивача чи відповідача, представництво заявника, представництво юридичної особи тощо;
- 3) підставою виникнення: законне і договірне;
- 4) правовим статусом особи представника;
- 5) рівнем професійності представника: професійне та непрофесійне;
- 6) обсягом повноважень: обмежене і необмежене;
- 7) за видом юридичної особи - представництво юридичних осіб приватного та публічного права тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Ємельянов Р.О. Правове регулювання участі адвоката-представника потерпілого в кримінальному провадженні. *Європейські перспективи*. 2020. № 3. С.122-130.
4. Шишкин С.С. Представительство юридического лица в уголовном судопроизводстве: вопросы теории и практики: автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Нижний Новгород, 2012. 23 с.
5. Якимчук О. В. Представництво юридичних осіб у кримінальному провадженні: дис. на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081. Право. Національний університет «Острозька академія», м.Острог; Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, 2020. 253 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування: колективна монографія / За заг. ред. Ю.П. Аленіна; відпов. за вип. І.В. Гловюк. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 1148 с.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
8. Маринич А. П. Обов'язкове представництво як гарантія забезпечення змагальності кримінального судочинства. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету : серія: Право*. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика", 2018. Т. 2. Вип. 48. С. 124-127. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/34433>
9. Машика В. Представництво неповнолітніх, недієздатних та обмежено дієздатних осіб у кримінальному провадженні. *Вісник АПСВТ*. 2020. № 1-2. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_1-2_2020-30-35.pdf
10. Пожар В. Г. Класифікація представництва у кримінальному судочинстві. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 47. С. 228-232.
11. Абламський С. До питання класифікації представництва у кримінальному провадженні. *Ukraine-EU. Innovations in Education, Technology, Business and Law Slovak republic - Czech republic*. 2018. URL: <https://www.bing.com/ck/a?!&p=5ffdf0f364685231>
12. Мудрак І.В. Регламентування та забезпечення права потерпілого на представництво – основа правозахисної комунікації потерпілого в кримінальному провадженні (2020). URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13200>

REFERENCES:

1. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon vid 28 chervnia 1996 roku № 254k/96-VR. [Constitution of Ukraine: Law of June 28, 1996 № 254k/96-VR]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
2. Pro advokaturu ta advokatsku diialnist: Zakon Ukrainy vid 5 lypnia 2012 roku № 5076-VI [On advocacy and advocacy: Law dated July 5, 2012 № 5076-VI]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

17#Text [in Ukrainian].

3. Yemelianov, R.O. (2020). Pravove rehuliuвання uchasti advokata-predstavnyka poterpiloho v kryminalnomu provadzhenni [Legal regulation of the participation of the lawyer-representative of the victim in criminal proceedings]. *Yevropejski perspektyvy – European perspectives*, № 3, 122-130 [in Ukrainian].

4. Shyshkyn, S.S. (2012). Predstavnytstvo yurydycheskoho lytsa v uholovnom sudoproyzvodstve: voprosy teoryy y praktyky: avtoref. dyss. na soysk. uchen. stepeny kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09 [Representation of a legal entity in criminal proceedings: questions of theory and practice: author. diss. for the competition scientist degree cand. legal sciences: spec. 12.00.09]. Nizhny Novgorod [in Russian].

5. Yakymchuk, O.V. (2020). Predstavnytstvo yurydychnykh osib u kryminalnomu provadzhenni. Dys. na zdobuttia naukovooho stupenia doktora filosofii za spetsialnistiu 081. Pravo [Representation of legal entities in criminal proceedings. Diss. to obtain the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 081. Law]. National University "Ostroh Academy", Ostrog; National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2020 [in Ukrainian].

6. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks 2012 roku: ideolohiia ta praktyka pravozastosuvannya: kolektyvna monohrafiia (2018) / Za zah. red. Yu.P. Alenina; vidpov. za vyp. I.V. Hloviuk [Criminal procedural code of 2012: ideology and practice of law enforcement: collective monograph / According to ed. Yu.P. Alenina; answer for issue I.V. Hloviuk]. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 1148 [in Ukrainian].

7. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks vid 13 kvitnia 2012 roku № 4651-VI. [Criminal Procedure Code of April 13, 2012 № 4651-VI.] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian].

8. Marynych, A.P. (2018). Oboviazkove predstavnytstvo yak harantiia zabezpechennia zmahalnosti kryminalnoho sudochynstva [Mandatory representation as a guarantee of ensuring competitive criminal justice]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho universytetu: seriia: Pravo - Scientific bulletin of the Uzhhorod National University: series: Law*. Uzhgorod: "Helvetyka" Publishing House, 2018. Vol. 2, 48, 124-127. Retrieved from: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/34433> [in Ukrainian].

9. Mashyka, V. (2020). Predstavnytstvo nepovnolitnykh, nediiiezdatnykh ta obmezhenykh diiezdatnykh osib u kryminalnomu provadzhenni [Representation of minors, incompetent and persons with limited legal capacity in criminal proceedings]. *Visnyk APSVT – Herald of APSVT*, 1-2. Retrieved from: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_1-2_2020-30-35.pdf [in Ukrainian].

10. Pozhar, V.H. (2009). Klasyfikatsiia predstavnytstva u kryminalnomu sudochynstvi [Classification of representation in criminal justice]. *Aktualni problemy derzhavy i prava – Actual problems of the state and law*, Vyp. 47, 228-232 [in Ukrainian].

11. Ablamskyi, S. (2018). Do pytannia klasyfikatsii predstavnytstva u kryminalnomu provadzhenni [To the issue of classification of representation in criminal proceedings]. *Ukraine-EU. Innovations in Education, Technology, Business and Law Slovak republic – Czech republic*. Retrieved from: <https://www.bing.com/ck/a?!&p=5ffdf0f364685231> [in Ukrainian].

12. Mudrak, I.V. (2020). Rehlamentuvannya ta zabezpechennia prava poterpiloho na predstavnytstvo – osnova pravozakhysnoi komunikatsii poterpiloho v kryminalno- mu provadzhenni [Regulation and provision of the victim's right to representation is the basis of the victim's human rights communication in criminal proceedings]. Retrieved from: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13200> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 20.11.2022

УДК 341.1

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-13-161-166

Падалка Марія Анатоліївна,
заступник начальника юридичного відділу
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
e-mail: padalka.mariia@kneu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-2036-6072>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОБЛЕМНОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО МІЖНАРОДНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ЗА ВЧИНЕННЯ АКТУ АГРЕСІЇ

Стаття присвячена питанням міжнародної відповідальності. Виявлено, що проблема міжнародно-правової відповідальності суб'єктів міжнародного права тісно пов'язана з боротьбою проти міжнародних правопорушень. Визначені основні елементи настання міжнародної відповідальності. З'ясовано існування вини як обов'язкової ознаки для встановлення відповідальності. У роботі визначається можливість застосування категорії вини до держав. Разом з тим здійснюється визначення агресії в міжнародному праві, під якою розуміють застосування збройної сили державою